

## ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

*Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-д өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар*

Монгол Улсын Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийг шинэчилсэн найруулга хэлбэрээр 2020 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдөр Улсын Их Хурлаар баталж, 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр мөрдөж байна.

Тус хуулийг шинэчилэн батлах болсон хууль зүйн үндэслэл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд 2019 онд дөрвөн чиглэлээр нэмэлт, өөрчлөлт оруулсны нэг нь нутгийн удирдлагатай холбоотой өөрчлөлт орсонтой шууд холбоотой юм. Орон нутагт төсөв, санхүүгийн тодорхой эрх мэдэл өгч, өөрөө бие даан хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэх нь чухал ач холбогдолтой болохыг судлаачид тэмдэглэдэг. Тиймээс ийм нөхцөлийг бүрдүүлэх, төрийн болон орон нутгийн удирдлагыг холих биш, хослуулах, Үндсэн хуульд оруулсан өөрчлөлтийг бодитой хэрэгжүүлэх үүднээс Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийг шинэчлэн баталсан. Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагыг хэрэгжүүлэхэд төрийн байгууламжийн нэгдмэл байдлыг хангах, улсын болон орон нутгийн ашиг сонирхлыг хослуулах, нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь нутаг дэвсгэрийн хэмжээний эдийн засаг, нийгмийн амьдралын асуудлыг бие дааж шийдвэрлэх, үүний төлөө хариуцлага хүлээх зэрэг зарчмыг баримтлахаар хуульд заасан.

Энэ хүрээнд сумын иргэдийн төлөөлөгчдийн тодорхой хувь нь төрийн захиргааны албан хаагч байхаар хуульд заасан байна. Тодруулбал: Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.6 дахь хэсэгт “Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчдийн гуравны нэг хүртэлх хувь нь төрийн захиргааны албан хаагч байж болно.” гэж заасан нь хууль зүйн асуудал дагуулж байна.

Учир нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэг “Монгол улсад хууль ёсоор оршин суугаа хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байна.” гэж заасан бөгөөд зөвхөн сумын иргэдийн төлөөлөгчдийн тодорхой хувь нь төрийн захиргааны албан хаагч байж болохоор заасан нь хүн бүр хуулийн өмнө эрх тэгш байх зарчим алдагдаж байна.

Түүнчлэн Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.1 дэх хэсэгт “Иргэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Арван дөрөвдүгээр зүйл, Арван зургадугаар зүйлийн 9 дэх хэсэгт заасны дагуу шууд болон төлөөллийн байгууллагаараа уламжлан нутгийн өөрийн удирдлагыг хэрэгжүүлэхэд оролцох эрхтэй.” гэж зааснаар шат шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь тухайн орон нутгийн нийт иргэд, сонгогчдийн төлөөллийн байгууллага юм.

Энэ нь иргэн бүр өөрийн төлөөллийн байгууллагаараа дамжуулан орон нутгийн удирдлагын үйл ажиллагаанд оролцох эрхийг бодитой хангахад чиглэсэн зохицуулалт юм. Гэтэл дан ганц сумын иргэдийн төлөөлөгч нарын тодорхой хувь нь төрийн захиргааны албан хаагч байж болохоор хуульд заасан бөгөөд бусад шатны төлөөллийн байгууллага болох аймаг, нийслэл, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгч нарын тодорхой хувь нь төрийн захиргааны албан хаагч байж болохгүй гэж хуульчилсан явдал нь хуулиар ялгамжтай байдлыг бий болгож, Үндсэн хуульд заасан хуулийн өмнө эрх тэгш байх зарчим зөрчигдөж байна.

Мөн аймаг, нийслэл, дүүргийн иргэдийн төлөөлөгч нар нь тухайн орон нутгийн нийт иргэд, сонгогчдийн төлөөлөл бөгөөд иргэд санал, хүсэлтээ төлөөлөгчдөөрөө дамжуулан нутгийн удирдлагын үйл ажиллагаанд оролцох эрхийг бодитой хангах буюу эрх зүйн орчны хувьд адил юм.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд иргэдийн эвлэлдэн нэгдэх эрх, төлөөллийн байгууллагаараа дамжуулан нутгийн удирдлагын үйл ажиллагаанд оролцох эрхийг хуульчилж өгсөн атлаа шат, шатны иргэдийн төлөөлөгч нарыг хуульд заасан үндэслэл, журам нэрийн дор эрх зүйн байдлын хувьд ялгамжтай байдал үүсгэж байгаа нь төлөөллийн байгууллагаараа дамжуулан нутгийн удирдах ёсны үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн эрх, оролцоог ялгаатай түвшинд хүргэж байна.

Энэ нь Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.6 дахь хэсэгт “Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчдийн гуравны нэг хүртэлх хувь нь төрийн захиргааны албан хаагч байж болно” гэж заасан дээрх зохицуулалтын хамрах хүрээг өргөжүүлж, хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх хэрэгцээ, шаардлага үүсч байна.

Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгч төдийгүй Улсын хэмжээнд ажиллах боловсон хүчний тоо эрс багасч төрийн бүх шатны байгууллага, түүнчлэн төсвийн болон орон нутгийн өмчит компани, аж ахуй нэгж байгууллагад ажиллах боловсон хүчний дутагдал бодитой үүсч байгаа бөгөөд уг асуудлыг бодлогын түвшинд цогцоор нь шийдвэрлэх зайлшгүй шаардлагатай байна.

Ажиллах боловсон хүчний дутагдлыг нөхөх цогц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх хүрээнд Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжид харьяалагдаж буй иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгч нарын тодорхой хувийг төрийн захиргааны албан хаагч байхаар хуульд өөрчлөлт оруулж Үндсэн хуульд заасан хуулийн өмнө эрх тэгш байх зарчмын шаардлагыг хангах нь нийгэм, хууль зүйн ач холбогдолтой байна.